

Roel van Duijn Monument voor unieke verzetsdaad

Het verwijt van verraad bleef altijd

Om haar man vrij te krijgen, knoopte Leentje Reef in de oorlog een relatie aan met een Duitse agent. Roel van Duijn schreef een boek over de bizarre oorlogsgeschiedenis van zijn voormalige schoonouders.

Patrick Meershoek
AMSTERDAM

Het boek is een verjaardagscadeau. Van Roel van Duijn (73) voor zijn eerste echtgenote Josti, ter gelegenheid van haar zeventigste verjaardag. Op haar verzoek onderzocht hij een bizar verhaal, dat zij hem ooit in kleine snippers informatie vertelde over het oorlogsverleden van haar ouders, op het waarheidsgehalte. "Ik heb het nooit geloofd," vertelt de schrijver, oud-Provo en oud-wethouder voor de PPR. "Maar het verhaal bleek dus toch te kloppen."

Dat verhaal begint met Herman Reef. Bij het uitbreken van de oorlog is de latere vader van Josti werkzaam bij Hazemeyer Signaalapparaten in Hengelo. Hoewel de fabriek vuurleidingen levert aan het Duitse leger, zijn veel werknemers actief in het verzet. Ook Herman Reef, overtuigd communist, maakt deel uit van wat later de Hazemeyergroep is gaan heten.

Gewelddadige verhoren

Wat begint met het verspreiden van illegale kranten in de fabriek neemt steeds grotere vormen aan. Na de Duitse invasie in Rusland besluiten de mannen over te gaan tot sabotage. In oktober 1942 doet Herman met zijn collega Harry van Genugten een poging de spoorbaan bij Hengelo op te blazen, om het transport van de eigen producten naar het oosten te frustreren.

De bom gaat niet af, maar wordt wel gevonden. Terwijl de Duitsers vijftien linkse gijzelaars executeren bij wijze van represaille, gaat het onderzoek verder. Enkele dagen later worden zestien leden van de verzetsgroep op het werk opgepakt en overgebracht naar het huis van bewaring in Arnhem. Daar worden ze twee maanden vastgehouden en elke nacht met veel geweld verhoord door de Sicherheitsdienst.

Als de verhoren zijn afgerond, gaan de gevangenen eerst naar Kamp Amersfoort en vervolgens naar Kamp Vught. "Het zag er slecht uit voor Herman. Een communistische saboteur kon in de oorlog rekenen op executie of een levenslange gevangenisstraf in een of ander rottig concentratiekamp. Herman had bij zijn aanhouding al te horen gekregen dat hij zou worden gefusilleerd."

Groot zijn verbazing en blijdschap wanneer Herman en zes collega's in april 1944 te horen krijgen dat zij naar huis kunnen. Een toelichting wordt niet gegeven, maar thuis krijgt hij van echtgenote Leentje te horen hoe de vork in de steel zit. In ruil voor de vrijlating van haar man, heeft zij tijdens zijn afwezigheid een seksuele relatie aangeknoopt met een leidinggevende van de SD, ene Konrad Hofmann.

"Herman was totaal verslagen. Hij was jaloers, maar voelde zich ook op een andere manier verraden. Hij was nachtenlang verhoord en gemarteld, en zijn vrouw was met een collega van zijn martelaars naar bed geweest. Hij heeft letterlijk gezegd dat hij liever terugging naar het kamp om daar te sterven. Dat is er niet van gekomen, maar hij heeft het nooit kunnen accepteren."

In zijn boek brengt Van Duijn de ingewikkelde driehoeksrelatie in kaart. Een kolffe naar de hand van de liefdesverdrietconsulent, zoals het bordje bij de voordeur aangeeft. "Een tante van Josti vertelde dat zij in de oorlog bij Leentje op

bezoek ging en daar Hofmann op de bank aantrof. Hij droeg kleren van Herman. Ik denk dat Leentje haar man vreselijk miste en haar minnaar als een pop heeft aangekleed."

Zware prijs

Uit de informatie in de archieven komt Hoffman niet als een grote schurk naar voren. "Hij zal ongetwijfeld niet brandschoon zijn geweest, maar men heeft hem na de bevrijding ongemoeid gelaten. Oud-collega's verklaarden dat hij er als leidinggevende weinig van bakte. Misschien is hij ook wel ingegaan op het verzoek van Leentje met het oog op zijn kansen na de bevrijding. Misschien had hij met haar te doen."

De schrijver heeft zijn schoonvader nooit leren kennen, maar met zijn schoonmoeder had hij een moeizame relatie. "Ik vond haar maar een vervelende vrouw. Ze was geen voorstander van ons huwelijk. Ze heeft nog een poging gedaan het mij uit mijn hoofd te praten. Op de bruiloft had ze last van hoofdpijn. Ik denk dat ze het niet

→ Roel van Duijn noemt de daad van zijn voormalige schoonmoeder 'prachtig'. FOTO LINDA STULIC

'Hij was nachten verhoord en gemarteld, zijn vrouw sliep met een collega van zijn martelaars'

kon hebben dat haar dochter een relatie aanging met een ander."

Het schrijven van het boek heeft dat hele beeld doen kantelen. "Ik vind het prachtig wat zij heeft gedaan. Ze heeft een groot risico genomen om haar man vrij te krijgen. Daar heeft ze een zware prijs voor betaald. Ze zijn bij elkaar gebleven uit een soort lotsverbondenheid, maar het verwijt van verraad is het hele verdere huwelijk tussen hen in blijven staan. Er werd ook nooit over gesproken thuis."

Het verjaardagscadeau voor zijn voormalige echtgenote is wat dat betreft ook een klein monumentje voor de unieke verzetsdaad van zijn voormalige schoonmoeder. "Zij is door de geschiedenis miskend. Ik hoop dat een klein beetje recht te zetten. Ze zou het nooit van mij hebben verwacht, maar ik denk wel dat ze het op prijs zou hebben gesteld."

Roel van Duijn: Verraad.
Uitgeverij Aspect, 18,95 euro.